

Szép vagy babám, jó vagy ba-
[bám, hogy kell téled elválnom.

Márványkübül, márványkübül
[van a Rudol fejfája,

Rá van írva, rá van írva trón-
[örökös halála,

Ugyan Rudol mér ölted meg
[magadat,

Mér hattad itt szép Magyaror-
[szágotat.

(Fecák Gyula 14 éves, Balsa).

5. András fele az idő,
Gyakran tornyozik a felhő,
A havak is megindulnak,
Hegyet, vögyet beborítanak.

A bárányok sírnak-rínak,
A juhásznak panaszkodnak,
Hogy mongya meg a gazdának,
Vegyen szénát a juhának.

Van ojan sok humcut gazda,
Kij aszt mongya: hajcsd a gazra,
Van még tippant a bokorba,
Kaparja ki az ebatta.

Nem úgy van az iédes gazda,
Hogy a birkát hajcsd a gazra,
Ha a juhót nem telejjük,
Jövő nyáron meg se fejjük.

(vagy: Bárány se lesz, meg se
fejjük.)

Közli: Ortutay Gyula.

NÉPI FOGLALKOZÁSOK, NÉPSZOKÁSOK.

A békési községi levéltárban őrzött Litterae Currentales viselettörténeti adatai.

I. Nagyalföld (Arad, Bács-Bodrog, Békés, Bereg, Borsod, Bihar, Heves, Pest, Szabolcs, Szatmár, Szolnok, Torontál, Ugocsa, Ungmegyék, Bánság, Hajdu terület, Jászság, Kis- és Nagy-Kunság).

Probatio calami! Egy rég letűnt időnek kedves emléke. Ma sohase írja senki, de ha XVIII. századbéli megfakult írásokat forgatunk, minden lépten-nyomon találkozunk vele és szinte halljuk a lúdtoll sercegését s magunk előtt látjuk a tollat faragó írnutudó embert, amint az érdes papirosból készült protocollum felé hajolva, a községháza nehéz szagú pipafüstös szobájában, a hivatalos asztalon egymasmellé rója a vármegyétől érkező hivatalos rendeleteket. És a currentális levelek egyre szaporodnak. Kötetekké dagadnak. Először egymás mellett fekszenek az asztalon, aztán bekerülnek a szekrénybe, onnan egy rossz ládába majd a padlás egyik zugába s végre nyom nélkül eltűnnek a kiseléjtezett írások közt. Szerencse, ha egy-egy levéltár rendezése alkalmával, mint értéktelen, közgazgatásilag nem használható okmányok, egy poros sarokban meghúzódhatnak. Ez a rendes sorsuk a mindenttudó currentális leveleknek.

¹ vékonyzárú fű.

Pedig valóban mindent tudnak. A békési városháza padlásából elrekesztett levéltárában találtam meg azokat a leveleket, amelyek 1746-tól 1806-ig terjedő időben irattak össze. Telve vannak művelődéstörténeti és néprajzi adatokkal, amelyek a XVIII. század küzdelmes életét állítják elénk.

Az egyik arról beszél, hogy ha a vármegyére kísért rab megszökik, kísérője 200 pálcát kap. (1746.) A másik a sáska tojások összeszedésére, (1748.) vagy dísznókkal való pusztítására hívja fel a figyelmet. (1749.) És így tovább: közli a réves helyeket (1750.); ismerteti a sokféle idegen forgópénzt (1755.); megtiltja az ünnepnapokon való lövöldözéseket és a muzsikával való köszöntést (1755.); megparancsolja, hogy a cigányok házat építsenek és ne csavarogjanak (1766.); betiltja a halotti torokat, templomi és nyílt koporsós temetéseket, templomok köré való temetéseket (1775.). Közli Mária Terézia királynő gyászjelentését (1780.). Újra eltiltja a cigányok kóborlását s a lótartást is megtiltja nekik; az iskolákba járó fiú és leány gyerekeknek kötelezővé teszi a téli gypjúfonásban való részvételt (1783.); elrendeli a marhadög elleni védekezést és a népszámlálást (1784.); eltörli a Blaumontagot (1785.); hírt ad a 24 mezőhegyesi ménnek kótya-vetyeléséről és a hágtató püsztai statiók felállításáról; megparancsolja, hogy búzát csak kévébe szabad kötni; beszél a gyulasztó menküről; közli a türedelemről szóló kegyes parancsolatot; megtiltja az égiháborúkor való harangozást; közli a vadászatról szóló szabályzatot (1786.). Feljegyzi, hogy a községben 1013, a kertekben és tanyákon 140 ház van (1787.); eltiltja a folyóvízbe való kenderáztatást (1788.); közhírré teszi II. József országgyűlést ígérő rendeletét (1790.); beszél a Sejem Miveltető Házzól, tombácós malomról (1795.); kötelezővé teszi a himlő elleni védekezést (1796.). És beszél a kígyósi puszta osztásáról, ahol 2 frt. 45 kr.-ért lehetett egy hold földet kapni. (1806.)

Csak úgy hevenyészve szedtük össze ezt a bokrétát, amelynek minden adata tüzetesebb vizsgálatot is megérdemelne. Legutoljára hagytuk azt, ami minket most a legjobban érdekel: a *személyes leábrázolásokat*.

Ha a fentebb felsorolt rendeletek közt sok a néprajzi vonatkozású, akkor a személy leírások valóban azok. Nem mondhatjuk, hogy csupa becsületes emberekről volna bennük szó, de minket most valóban a külső érdekel, amely már az adatok nagy száma miatt is, elénk tárja a kor népviseletét. Nem közzöljük az adatokat szószerint, csak azokat a dolgokat, amelyek a viselet szempontjából különösebb figyelmet érdemelnek.

Az összeírt 576 adatból egyelőre azokat közöljük, amelyek az Alföld letűnt népviseletéről beszélnek:

1770.

6. Feleséggyilkos *vásárhelyi* lakos Szentesi László. 28 éves. Kálvinista. Gesztenye színű hajú, melyet két tsomóba visel; verhenyes fentálló bajuszú; magyar fekete süvege, melyet leginkább a vakszemére lebocsát; magyar inget kötő nélkül visel. Lábravalóban és botskorban jár.

1771.

7. Pap Mártony *nagyvárad*i 26 esztendőös legény. Gesztenyeszín hajú, melyet a két füle mellett csomóba köt. Zöld dolmánya, veres mejjre valója, két nadrágja ugyane zöld zsinórral.

19. Hebe Kirila *nagykárolyi* fi, fekete haját hosszú két gombokra viseli, 40 éves. Kék mentéje fekete bárány prémés, veres szőr zsinórra, sárga réz gombokra; hasonló színű dolmánya sinorral és gombokkal; kék köpönyegje; fekete oláhos süveget hordoz.

23. Koszorús János *biharmegyei vántsodi* csizmadia. Torzomborz fekete bajuszu, leeresztett kalapba, fürtös ócska gubába; kék rongyos lajbiba, hasonló kék irhás nadrágban, gyakrabban májbőr csizmában, néha bocskorban jár. Felesége kék szoknyában, kék sárga sinóros rókás mentében jár.

32. Sáfrán János *kartzag uj szállási*, kék irhás viselt nadrágot, borjúbőr csizmát, kalapot, bundát hordoz.

1772.

38. Kriszta Mikola *márciházi* lakos, oláh, 20 eszt., oláh nyelven beszél, káromkodni magyarul is tud, hosszú fekete haja vagyon, melyet leginkább két tsomóra szokott viselni, bajusztalan. Szürben, és juhbőr bundában, néha fekete süvegben, néha leeresztett kis kalapban szokott járn. Láttatott szürben, lábravalóban és botskorban.

45. . . . János nevű *szegedi* kocsis, odahaza viseltes kalapban, kankóban, rongyos flanell lajbiban; magyar ingben, kék kopott nadrágban, rövidszárú csizmában; később zöld viselt német dolmányt, és hasonló német nadrágot, hamuszin lajbit, német strimflit, sarut és kalapot. Az általa elrabolt kocsi alkalmatosság egy bőrrel avult régi kotsi volt, arbrontsokkal, gyékénnyel fedezve. Elvitt azon gyilkos kotsis ezen megöletett aszszonyinak; egy uj német béllelt selyem szövött barnás különbkülönb féle színű virágokkal teljes matériából való reklit, mely egy jó hüvelyknyi szélességű arany csipkével vala, ezen csipkének egyik széle sima, másik pedig csipkés vala és voltak

rajta hat arany skófiomos német gombok is; az eleje ugyan mind a két oldalán rókával, a hátulja és az ujja könyékig hasi báránybőrrel bélelve valának, a bévülete pediglen jó féle nyesttel volt prémezve.

59. Golly János *oláh* diák; *Kigyik Bihar vm.*; darótz nadrágban, fekete sarkantyús csizmában, hosszú bundában és hosszú szürben, fekete magyar süvegben jár.

60. Lugován Jeremiás; *Csanalos*; fejer darótz nadrágban s ilyen színü bundában, fekete májbőr csizmában; téli fekete bárány bőrös süvegben, nyárba paraszt magyar süvegbe és botskorba jár.

1787.

64. Csermely György, *Miskolc*. Fekete és sárga stráfos tsepegetett moldonból kaputot, fejer szük bugyogót, fejer vászon lajblit, fekete borjú bőr sarut visel.

65. Grieb Pepen Josef, *budai* kellner. Haját hátul felcsavarván és kondoron hordozza; a vállán egy setétkék, fejer bélesü köpönyeget, testén pedig hasonlóképpen egy setétkék kaputot visel világos, sima gombokra; fekete bőr bugyogót és hosszú sarut visel. Kalapja a fején kicsin gömbölyü, mely alatt egy görbe füsü tartja haját; nyakra valója setét selyem keszkenő.

70. Buder Heinrich, *verbászi* új lakos. Ruházatja kék posztóból kaputrock, fehér vászon bugyogó, csizma.

71. Mészáros István, *köbölkúti* szekérrel szolgáló jobbágy. Haját kétfelől megkötve üstökbe viseli; fejer ujjas lajbliban; kék, vörös sinóros nadrágban, fekete kordovány csizmában jár. Felesége ujforma prémetlen ködmönben, kék szoknyában vagon.

72. Kurda János. *Buj Szabolcs vm.* Hátul pántlikába tekerve, elől nyirott haját visel; fején német kaputban, kék nadrágban, lajbliban, magyar csizmában és jobbra kék kerek köpönyegben jár. Orosz pap fia.

73. Udvarhelyi Gábor nemes ifjú; *Hodász, Szatmár m.*; hol zöld kaputot, hol magyar kurta égszínü mentét arany sujtással, fekete prémmel készítve, hol olyas színü, mint a mentéje; hol setét, hol kék, hol szarvasbőr nadrágot viselni szokott.

1788.

79. Vátzi Sámuel. *Kalocsa*. Fekete görbe füsüt visel, kis pödrött bajusza; hosszú rongyos szürt, ujjas flanel lajblit és fehér posztóból belső lajblit atzél gombokra visel, lábra valóba és meztelen láb jár.

88. *Kiskőrösi* asszony; hosszas kék posztó fehér bárány bőrókkal prémezett mentébe, fekete sárgás csizmába, kék fél rása szoknyában.

89. *Kiskőrösi* férfi; bajuszát felpederve viseli. Magyar juh-bőrókkal paraszt subába, mely alól egy arasznyira környökörül meg vagyon toldva; bakancsban, fejez flanell viselt ujjas lajbliban, kék posztóból ujjatlan lajbliban, fél viselt magyar süvegben.

101. Vetési István; *Bereg Bősziromény, Bihar m.* Zöld nadrág arany borításra, kék kaput, német stibli, viola szín lajbl.

106. *Turai* zsidó; zöld hacuka satinból, fekete bőv bugyogó, magyar csizma.

1766.

118. Tihel György *szegedi* fi, fekete befönt hajú, kék nadrágban, strimfliben és cipőben jár.

139. Kocsis János *cibakházai*; zöld magyar mente rókával; posztó lajbl; közönséges kalap; magyar zöld nadrág; csizma.

144. Szabó Mihály miskolczi; szürben, fekete süvegben, gatyában, fekete csizmában jár.

151. Horváth Istók *tenyői* lakos; hosszú szür, dolmány szür, kék hasonló sinóros nadrág, botskor, avagy fekete sarkantyús csizma; kék felül leeresztett kalap.

154. Bihari Mihály *miskolci* tanuló; tsákós süveg, fekete gyolcs nyakravaló; kankó; kék nadrág; borjúbőr csizma.

157. *Pesti* mészáros legény; dolmány; nadrág ezüstös sinórral ezüst gombokra; meg kell pedig jegyezni, hogy a nadrága hasitéka körül elől kétszeres a sinórozás.

161. Takáts Ádám *aradi* borbély; haja homlokán fejjel fel van fodoritva és a fülire is rá van tekerítve; zöld dolmány; veres ujjas lajbi; setét szín kék nadrág; fekete csizma; barnás köpönyeg.

162. *Aradi* borbélymester lopott ruhája: világos kék szín vékony posztójú ezüstös készületű ezüst gombos és mind a két felől ezüst láncokkal felkészült dolmány. Ugyanolyan színű nadrág, elől széles ezüst paszomántos és sinóros, hátul keskenyebb paszománnyal és környül. Veres öv öntött ezüst gombokkal. *Felszerelése*: Köpülőzni való két eszköz. Két köppölyhöz való métses. Egy érvágáshoz való eszköz tokjával együtt és ehez való fásli. Érvágó vas. Egy fogvonó; Egy beretva kő; Egy beretváltató kötény. Egy orvosságos könyv.

181. *Borsod* megyei cigány (hegedüs); hamuszín pulideres

nadrágja; zöld mentéje, selyem munkára nyesttel prémezett veres béllésre; kalapja; csizmája magas patkóra fekete; nyakra valója is ilyen.

Felesége: kék tarka szoknyája és kötője; fekete főre valója; arannyal varrott főkötője; uj piros csizmája.

182. Bodó Ferenc *gyöngyösi*; suba, ing, gatyá, botskor, kalap.

183. *Nagyváradi* rézműves leánya; kék mazolán szoknyában; fehér keszkenő a nyakában, anglia zöld posztóból fekete petymeggel prémezett és bárány prémekkel bérlett ótska mentében; mezítláb; előtte kék bagozia kötő; derekára csak ünge vagyon.

1754.

186. *Kiskőrösi* legény; kétfelé köti üstökét csomóba; nagy csákós süvege; hol piros bundában, hol szűrben szokott járni; fekete ingben; csipkés az ingének ujjai; fekete szőr fátyol nyakravalót visel; fekete sarkantyús csizmát; nyárba hol kék nadrágba, hol gatyában jár.

187. Csátrányi Pál *pestmegyei Ihlat pusztára* való; haját két csomóra viseli; szűrben; kankóban és kék nadrágban jár.

188. Vasadi János, ezelőtt kálvinista prédikátor és ennek utánna Római hitre térvén, ismét kálvinista vallásra visszafordulásával nemes *Bereg* megye *Szelka* községben prédikátorrá lett; kék hosszú kálvinista prédikátorok formájára való mentéje és néha béllés nélkül való hosszú tógában jár.

191. Kis Tamás *gyulai* paraszt; dolmányban és ködmönben jár; irhás nadrágban.

(Folytatjuk.)

Banner János.

Lakodalmi szokások Szeged-Alsóvároson. II.

Az esküvő régebben, a polgári házasság behozatala előtt már délelőtt megvolt. Vőlegény és menyasszony, továbbá násznépek a meghatározott időpontban csak a templom (az alsóvárosi templom) előtt találkoztak egymással. Az esküvő után megint szétváltak, mintha bizony semmi közük nem volna egymáshoz. Délután ment el aztán ünnepélyes menetben a menyasszonyért a *legényös ház* vőfélye és válogatott násznépe. A vőlegény most sem ment el érte. Otthon maradt és menyasszonyát a ház ajtajában várta, kezében pereccel.

A polgári házasság életbeléptetése óta délelőtt esküdnek a *polgárin* és délután a templomban. (Jegyezzük itt meg, hogy